

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

УДК 368 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.46-4>

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

INSURANCE SERVICES MARKET IN UKRAINE: FINANCIAL AND ANALYTICAL REVIEW

Онопрієнко І.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та логістики,
Сумський національний аграрний університет

Селезень О.М.

старший викладач кафедри маркетингу та логістики,
Сумський національний аграрний університет

Onoprienko Iryna, Selezenj Olena
Sumy National Agrarian University

В статті досліджено ринок страхових послуг в Україні, проведено фінансово-аналітичний огляд функціонування страхових компаній, страхових виплат та страхових премій. Для дослідження використовували системний аналіз, аналітичні, порівняльні та графічні методи. Проведено аналіз страхових виплат та премій з точки зору різних видів страхування, різних страхових компаній. Побудовано рейтинг страхових компаній за сумою страхових виплат та за сумою страхових премій. Зазначено, що в рейтингу ризикових видів страхувань лідируючі позиції займає КАСКО та добровільне медичне страхування. В цілому ринок страхових послуг змінився з початком війни 2022 року. Попит на страхові послуги, особливо на медичне страхування та страхування життя, зріс через підвищену потребу в стабільності та захисті від несподіваних подій.

Ключові слова: страхування, ринок, послуги, аналіз, статистика, виплата, премія.

The insurance market is a special sphere of monetary relations, where the object of purchase and sale is a specific service – insurance. The objective conditions for the existence of the insurance market are the public need for insurance services and the presence of insurance companies capable of satisfying such needs. The relevance of this study lies in the fact that factors of economic and political life are factors that influence the insurance market. Therefore, the main indicators and trends in the insurance market, the number and rating of the insurance companies, the amount of insurance premiums and payments are changing, which determines the relevance of the study and this direction. The study showed that the number of operating insurance companies decreased over the period. The share of life insurance companies in the total number of insurance companies prevails, the majority falls on the agent network. In the structure of gross premiums for risk insurance, transport and personal insurance continue to form more than 80% of premiums. It was determined that insurance payments are amounts of money that companies pay to insured persons who are entitled to this. An insurance premium is an amount of money paid by persons who conclude an insurance agreement, that is, it is a kind of payment for the risk that the insurance company assumes. The constructed rating of the insurance companies by the amount of insurance premiums and the amount of insurance payments showed that a powerful five companies were formed that are leaders in all indicators. The analysis showed that 24% is voluntary medical insurance and its growing trend is observed. The average level of gross payments for 2024 increased compared to previous years. Thus, the insurance market in Ukraine after the start of the war in 2022, when both external and internal conditions changed, is experiencing several important stages of development: an increase in demand for life and health insurance. The demand for insurance services has increased due to the increased need for stability and protection against unexpected events such as injuries or illnesses.

Keywords: insurance, market, services, analysis, statistics, payment, premium.

Постановка проблеми. Сучасна ринкова економіка об'єктивно призводить до зростання потреби в страховому захисті всіх учасників ринку, яка задовольняється завдяки ефективному функціонуванню страхового ринку. Страховий ринок розглядається як особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга – страхування, і де формується попит та пропозиція на цю послугу. Об'єктивними умовами існування страхового ринку є суспільна потреба в страхових послугах та наявність страхових компаній, здатних задовольнити такі потреби. Вагомі фактори економічного і політичного життя є невід'ємними чинниками які і впливають на ринок страхових послуг. Відтак, змінюються основні показники та тенденції на страховому ринку, кількість та рейтинг страхових компаній, сума страхових премій та виплат, що визначає актуальність дослідження в цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення сутності, принципів, ролі страхування присвятили свої праці вітчизняні науковці Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Вони описали детально поняття фінансових ризиків, розглянули види страхування та державне регулювання діяльності зі страхування. [1] Аналіз страхового ринку України проводили такі вчені як Тарасенко Д. Л., Тарасенко О. Ю., Мироненко С. П. Здійснений аналіз страхового ринку надав змогу зробити висновки щодо його поточного стану. [4] Рудь І. Ю., Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. досліджували страховий ринок України з точки зору порівняльного аналізу та визначили перспективи його розвитку. Запропоновано відповідні заходи для покращення функціонування та подальшого розвитку страхового ринку в Україні. [5; 6]. З точки зору порівняння страхового ринку України та країн ЄС опубліковані праці науковців Пахненко О. М. [7]. Страховий ринок України та його функціонування в умовах війни вивчали вчені Марина А. С., Пеценко М. В. [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, на нашу думку, потребують поглибленого вивчення окремі ідеї фінансово-аналітичного огляду, які доцільно використовувати при проведенні аналізу поточної ситуації на ринку страхових послуг, який є досить динамічним в сучасних умовах.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у тому, щоб дослідити динаміку основних показників та суб'єктів страхового ринку, виділити характерні особливі тенденції страхових премій та страхових виплат на сучасному етапі розвитку ринкової економіки. Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи дослідження як вивчення літературних джерел цього напрямку, статистичної інформації ліги страхових організацій України, передового досвіду, аналіз і синтез, порівняльний метод та системний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхові ринки забезпечують суспільне визнання страхових послуг, а їх основною функцією є акумуляція та розподіл страхових фондів. Відтак, страховий ринок також можна визначити як інструмент розподілу страхових фондів з метою надання страхового захисту фізичним та юридичним особам. Основними учасниками страхового ринку є страхові компанії, страхувальники, страхові посередники та інші учасники. Найважливішими з них є страхові компанії та страхувальники. Іншими учасниками страхових відносин є страхувальники, об'єднання страховиків, перестраховики, товариства взаємного страхування, органи державного нагляду за страховою діяльністю, професійні оцінювачі ризиків (андеррайтери, сюрвейєри) та професійні оцінювачі збитків (аварійні комісари, аджастери, диспашери). Кожен учасник страхового ринку приймає рішення на відстані витягнутої руки, а система добре розвинених горизонтальних і вертикальних зв'язків забезпечує рівноправне партнерство між учасниками. Ринок гарантує органічний взаємозв'язок між цими суб'єктами через спільне розуміння необхідності надання страхових послуг на ринку [1].

Відповідно зі змінами до Закону України «Про страхування», страховими компаніями є фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю з урахуванням особливостей страхового законодавства, та отримали в установленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Страхова компанія повинна мати не менше трьох учасників [2]. В окремих випадках страховими компаніями також визнаються державні органи та товариства взаємного страхування (ТВС), які створені та діють відповідно до чинного страхового законодавства. Для координації діяльності, захисту інтересів членів та реалізації спільних програм страхові компанії можуть утворювати асоціації, товариства та інші об'єднання. Ці об'єднання не можуть займатися страховою діяльністю. В Україні вже створені та діють такі об'єднання: Федерація страхових організацій України, Моторне (транспортне) страхове бюро, Авіаційне страхове бюро, Морське страхове бюро, Національний ядерний страховий пул та інші. Федерація страхових організацій України (ЛСОУ) створена у 1992 році і є неприбутковим об'єднанням учасників страхового ринку України, створеним з метою захисту інтересів своїх членів та учасників страхового ринку.

Основними завданнями Ліги є перш за все сприяння:

- розвитку страхового ринку в Україні;
- захисту прав та інтересів всіх учасників страхового ринку, які є членами такої Ліги;

- формуванню та вдосконаленню правової бази страхової діяльності;
- розвитку управлінських та професійних якостей учасників страхового ринку та підвищенню їх ролі в економічному житті України;
- впровадженню антимонопольного законодавства у сфері страхової діяльності [4].

Дослідження основних показників та тенденцій на страховому ринку у 2020 – 2024 роках, показало, що кількість страхових компаній на кінець 2024 року становило 75, що майже втричі менше 2020 року [3].

Так, кількість діючих страхових компаній за цей період зменшилась на 35 компаній, у тому числі лише за III квартал 2024 року з ринку пішли 15 компаній. На кінець 2024 року зареєстровано 75 страховиків, зокрема: 64 non-life та 11 life. Активи страховиків зменшились на 6% з початку року (рис. 1).

В 2024 році страхові премії зі страхування становили 39661,7 млн грн, з них іншого напрямку ніж страхування життя (non-life) констатовано – 34849,6 млн грн, це страхування ризиків що складає 88% від загальної суми

валових премій. Валові страхові премії зі страхування життя (life) становили і 4812,3 млн грн, це становить 12% від загальної суми валових премії (рис. 2).

У структурі валових премій з ризикового страхування транспортне та особисте страхування і надалі формують понад 80% премій, зокрема КАСКО – 28%, ОСЦПВ – 21%, при цьому страхування здоров'я складає – 19%, зелена картка – 12%.

Дослідження інформації щодо часток компаній зі страхування життя та компаній з видів страхування, інших, ніж страхування життя, у загальній кількості страхових компаній, показало що 58% приходить на агентську мережу, 15% – на прямі продажі страховиків, 14% – належить банкам, представлено на рис. 3.

Валові страхові виплати 2024 року становили 18,1 млрд грн. що на 3,0 млрд грн. більше до аналогічного показника 2023 року. Також зріс середній рівень валових виплат 2024 року, зокрема він становив 39,0%, що на 4 пунктівдсотків більше 2023 року.

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Рис. 2. Структура страхових премій за видами страхування, %

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

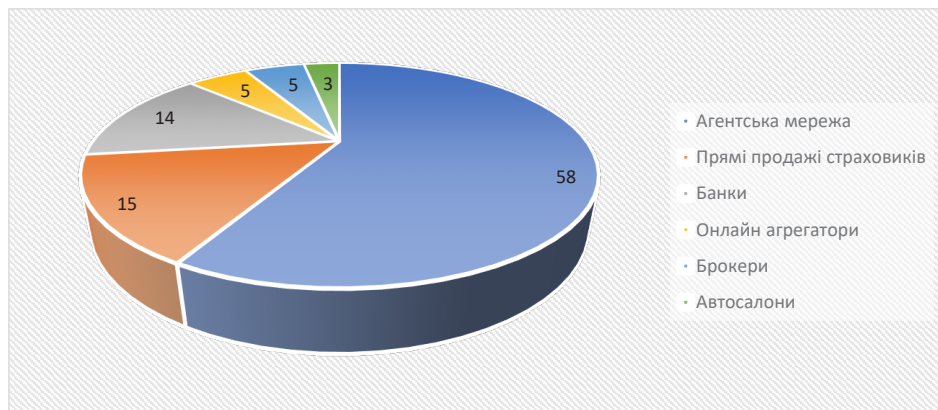

Рис. 3. Структура страхових премій за часткою страхових компаній, %

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

З 75 страхових компаній, які функціонують на страховому ринку України, найбільш вагомими є близько десяти. Рейтинг страхових компаній за сумою страхових виплат наведений на рис. 4, за сумою страхових премій – рис. 5.

Провідне місце за сумою страхових виплат посідає ПАТ «СК УСГ», АТ «СК «АРКС», ПрАТ

«СК «УНІКА» з обсягом понад 1,4 млрд грн. Ці ж компанії лідирують і за сумою страхових премій, дещо міняючись місцями.

На ринку страхування життя найбільша компанія за сумою валових премій має частку 48,5% від загальних валових премій на цьому ринку.

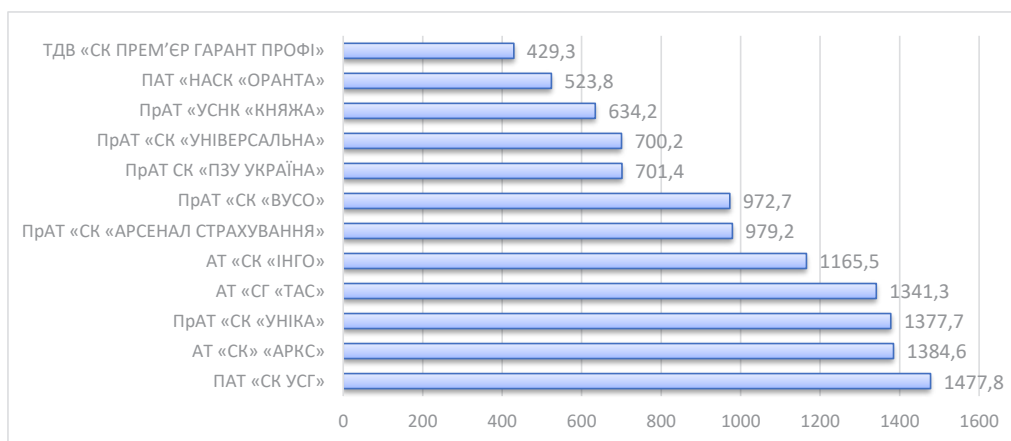

Рис. 4. Рейтинг страхових компаній за сумою страхових виплат, млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [3]

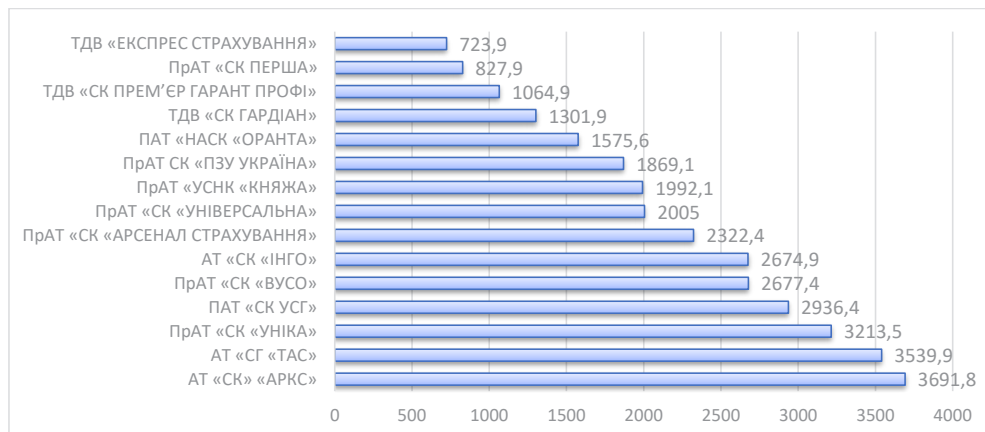

Рис. 5. Рейтинг страхових компаній за сумою страхових премій, млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Страховими виплатами є грошові суми, які компанії виплачують застрахованим особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку. Страхова премія це грошова сума, що її сплачують особи, які укладають угоду страхування, тобто це є своєрідною платою за ризик, який бере на себе страхова компанія [5; 6].

Валові страхові премії за підсумками 2024 року нарешті перевищили довоєнний рівень аналогічного періоду 2021 року і становили 38,3 млрд грн.

Основними ризиковими видами страхування є КАСКО, тобто страхування транспортних засобів. Воно є обов'язковим, тому займає левову частку. Серед добровільних страхувань лідирує добровільне медичне страхування, обов'язки ОСЦВВНТЗ, тобто це є інструмент захисту потерпілих під час дорожньо-транспортних інцидентів [7]. Такий поліс страхування покриває витрати та збитки заподіяні життям та здоров'ю громадян, майну потерпілих осіб, спричинені аварією, рейтинг ризикових страхувань за сумою страхового полісу представлено на рис. 6.

Аналіз показав що, 24% від всіх видів страхувань складає добровільне медичне страхування і 16% обов'язки ОСЦВВНТЗ, 17% інші види добровільного страхування (рис. 7).

Висновки. Таким чином, ринок страхових послуг в Україні після початку війни 2022 року, коли змінилися як зовнішні, так і внутрішні умови переживає кілька важливих етапів розвитку: зростання попиту на страхування життя та здоров'я. Попит на страхові послуги, особливо на медичне страхування та страхування життя, зріс через підвищену потребу в стабільності та захисті від несподіваних подій, таких як травми чи хвороби. Зростання і розвиток онлайн-страхування, що дозволяє клієнтам оформляти страхові поліси через Інтернет, що є зручним і швидким рішенням для сучасного користувача. Компанії активно впроваджують інноваційні технології для підвищення зручності своїх послуг. Розвиток страхування майна та автівок є одним із популярних продуктів. Особливо актуальним стало автострахування в умовах війни та підвищеного ризику пошкодження майна. Війна в Україні сильно вплинула на страхову галузь, збільшивши кількість

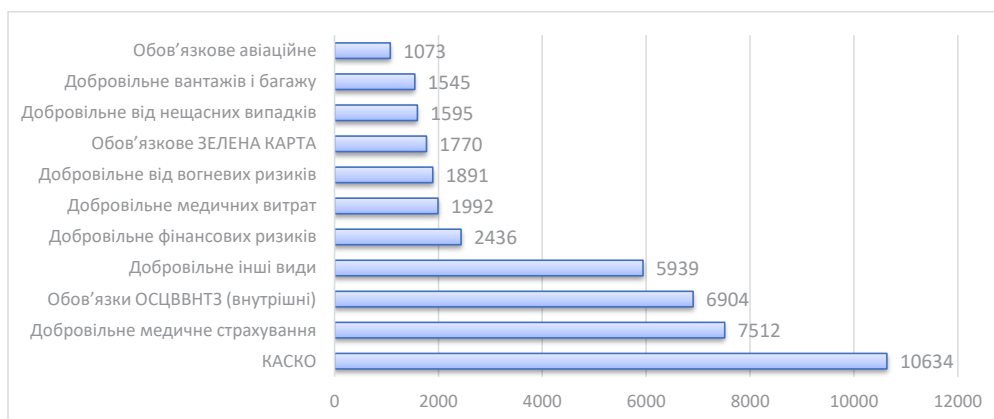

Рис. 6. Рейтинг ризикових видів страхувань, млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [3]

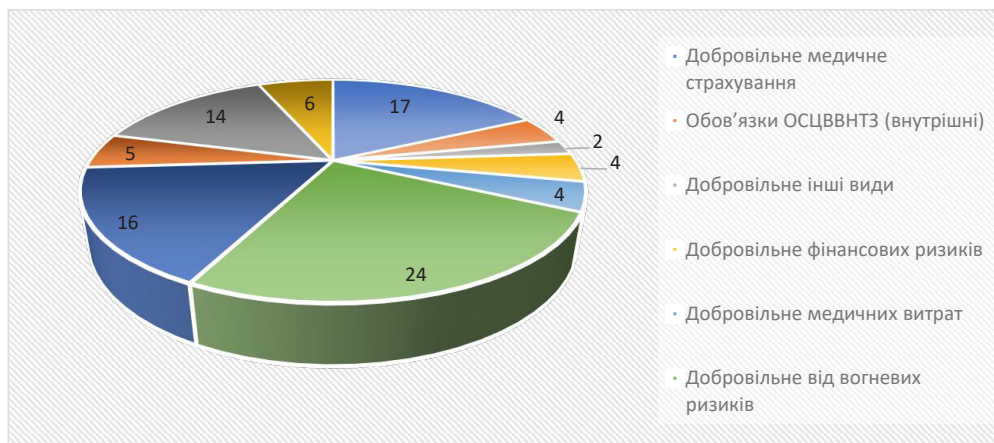

Рис. 7. Структура ризикових видів страхувань, %

Джерело: побудовано автором на основі [3]

збитків за рахунок пошкодження майна та інфраструктури. Проте одночасно вона підвищила важливість страхування від військових ризиків і катастроф. Агостраховання стало важливим напрямом для підтримки сільського господарства, яке є важливою частиною економіки України. Ризики, пов'язані з погодними умовами, збільшили попит на страхування сільськогосподарської продукції. Українські

страхові компанії почали залучати більше іноземних інвесторів та налагоджувати партнерства з міжнародними страховими гравцями, що покращує їхню капіталізацію та надає нові можливості для розвитку. Загалом, ринок страхових послуг в Україні має потенціал для подальшого зростання, хоча і стикається з низкою викликів, пов'язаних з економічною та політичною ситуацією в країні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування: навч. посіб. Суми, 2020. С. 76–77.
2. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96> (дата звернення: 12.01.2025).
3. Статистика страхового ринку України. *FORINSURER*: веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 14.01.2025).
4. Тарасенко Д.Л., Тарасенко О.Ю., Мироненко С.П. Аналіз страхового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1496> (дата звернення: 20.01.2025).
5. Рудь І.Ю. Страховий ринок України: аналіз та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (2). С.87–91.
6. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2020. № 66 (5). С. 105–112. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/33383> (дата звернення: 20.01.2025).
7. Пахненко О.М. Страховий ринок України та країн ЄС: порівняльний аналіз. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. С. 612–617. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/101.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
8. Марина А.С., Пеценко М.В. Страховий ринок України в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 5 (05). С. 44–51. URL: <http://www.dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/145> (дата звернення: 20.01.2025).

REFERENCES:

1. Zhuravka O. S., Bukhtiarova A. G., Pakhnenko O. M. (2020) *Strakhuvannya* [Insurance]. Sumy. (in Ukrainian)
2. Pro strakhuvannya: Zakon Ukrayiny vid 7 bereznya 1996 roku № 85/96-VR [On insurance: Law of Ukraine dated March 7, 1996 No. 85/96-VR]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96> (accessed January 12, 2025)
3. Statystyka strakhovoho rynku Ukrayiny [Statistics of the insurance market of Ukraine]. *FORINSURER*: website. Available at: <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf> (accessed January 14, 2025)
4. Tarasenko, D., Tarasenko, O., & Myronenko, S. (2022). Analiz strakhovoho rynku Ukrainy [Analysis of the Insurance Market of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 40. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1496> (accessed January 1, 2025).
5. Rudj I. Ju. (2019) Strakhovyy rynek Ukrainy: analiz ta perspektivy rozvytku [Insurance market of Ukraine: analysis and development prospects]. *Naukovy visnyk Uzhghorodskogho nacionalnogho universytetu. Serija: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove ghospodarstvo*, no. 23 (2) P. 87-91.
6. Lashyk I., Kondrat I., Viblyj P., Bilecj V. (2020) Strakhovyy rynek Ukrainy: suchasnyj stan ta perspektivy rozvytku [Insurance market of Ukraine: current state and development prospects]. *Ghalyckyy ekonomichnyj visnyk Ternopiljskogho nacionalnogho tekhnichnogho universytetu – Galician Economic Bulletin of Ternopil National Technical University*, vol. 66 (5). pp. 105–112. Available at: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/33383> (accessed January 20, 2025).
7. Pakhnenko O.M.(2017) Strakhovyy rynek Ukrainy ta krajini JeS: porivnjajlyj analiz [Insurance market of Ukraine and EU countries: comparative analysis]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 12, pp. 612–617. Available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/101.pdf (accessed January 20, 2025).
8. Maryna A. S., Pecenko M. V. (2023) Strakhovyy rynek Ukrainy v umovakh vijny [The insurance market of Ukraine in wartime]. *Cyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital economy and economic security*, vol. 5 (05), pp. 44–51. Available at: <http://www.dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/145> (accessed January 20, 2025).